

Evaluering af handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin

01.12.2015

Indhold

Indhold

1. Resumé	3
2. Indledning	4
3. Evaluering	5
3.1 Større overlevelse blandt pattegrise	5
3.2 Større overlevelse blandt søer	9
3.3 På sigt skal alle søer gå i løsdrift	11
3.4 Stop for kastration af pattegrise	13
3.5 Nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise	16
3.6 En styrket indsats mod mavesår	19
3.7 Dyrevelfærd indarbejdes i månegriskprojektet	21
3.8 Større valgmulighed for forbrugerne, når det gælder dyrevelfærd	22
3.9 Undervisning i dyrevelfærd	23
3.10 Fremme dyrevelfærden på internationalt niveau	24
4. Bilag	27
Bilag 1. VIPiglets - Low mortality through birth of vital piglets	27
Bilag 2. Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon	29
Bilag 3. Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt.....	31
Bilag 4. HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?	32
Bilag 5. Stikoncept til grise med lange haler (special-H).....	34
Bilag 6. Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact	35
Bilag 7. Månegrisens Netværk	36
Bilag 8. Aftale om overlevelse af pattegrise mellem DDD og SEGES	37

Kolofon

Evaluering af handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin

Denne rapport er udarbejdet af Miljø- og Fødevareministeriet i 2015

Foto: fra fotobank

© Miljø- og Fødevareministeriet

Miljø- og Fødevareministeriet

Slotsholmsgade 12

1216 København K

Tlf: 33 92 33 01

www.mfvm.dk

1. Resumé

“Handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin” indeholder en række mål med tilhørende initiativer fordelt på 10 indsatsområder. En nedsat følgegruppe til handlingsplanen følger løbende fremdriften og diskuterer disse indsatsområder og initiativer ved halvårige møder. Denne rapport er første evaluering af svinehandlingsplanens 10 indsatsområder. Ved evalueringen har Fødevarestyrelsen indhentet bidrag fra SEGES, Videncenter for Svineproduktion (VSP) og NaturErhvervstyrelsen (NAER). Det indhentede materiale er derefter bearbejdet af Fødevarestyrelsen, som har udarbejdet denne rapport. Evalueringen er efterfølgende sendt i høring i følgegruppen, hvis kommentarer er indarbejdet i rapporten.

Af initiativer, som vurderes at have været en succes – dog uden at effekten på svinevelfærden direkte kan måles - skal især nævnes den internationale svinekonference “Improving Pig Welfare – What are the Ways Forward?” som blev afholdt i København d. 29-30. april 2015. Konferencen tiltrak 400 deltagere fra hele verden samt fire EU-ministre, som på konferencen underskrev et positionspapir om svins velfærd. Konferencen fungerede som samlingspunkt for aktører fra såvel det faglige som det politiske niveau samt stakeholders fra branchen, detailhandlen og en række NGO'er, der alle har en interesse i at arbejde med at forbedre svinevelfærden på forskellige niveauer.

Også indsatsområdet “på sigt skal alle søer gå i løsdrift” skrider planmæssigt frem. Målet for dette indsatsområde er at i 2020, skal 10 % af de diegivende søer gå i løsdrift. Såfremt alle de byggeprojekter, der har modtaget tilskud gennemføres, betyder det, at 4,1 % af de diegivende søer senest i 2017 vil være løsgående. Denne fremdrift skyldes formentlig især den støtteordning på i alt 110 mio. kr., som blev afsat i perioden 2013-2015, hvoraf der er søgt om 62 mio. kr.

De nyeste tal for landsgennemsnittet for produktivitet 2014 viser, at den totale pattegrisedødelighed er faldet fra 22,3 % i 2013 til 21,9 % i 2014, svarende til et fald på 0,4 procentpoint i totalpattegrisedødeligheden. Effekten af avlsarbejdet (LG5) er endnu ikke slået fuldt igennem i produktionsbesætningerne, og derfor forventes det, at dødeligheden forsat vil falde. Det forventes, at handlingsplanens øgede fokus på pattegrisedødelighed ved sundhedsrådgivningsbesøgene, vil få en væsentlig betydning i forhold til at reducere dødeligheden gennem forbedret management - især i de besætninger, der har den højeste dødelighed. Dette begrundes i at indsatsen tilpasses den enkelte besætning. Derudover forventes branchens kampagne PattegriseLiv (som ikke er en del af handlingsplanen) fremadrettet at have en positiv effekt på pattegrisedødeligheden.

Også blandt søer ses et fald i dødelighed. Dødeligheden faldt således fra 12,7 i 2013 til 11,9 % af årssøerne i 2014. Det er endnu for tidligt at kunne udtale sig om, hvorvidt branchens egen målsætning om en sodødelighed på under 9 % inden 2018 er realistisk. Overordnet vurderes det, at svinehandlingsplanen har været med til at sætte fokus på sodødeligheden. Det forventes således, at der vil ses yderligere fald i dødeligheden de kommende år, når alle initiativerne er sat i værk.

Indsatsområdet, der omhandler stop for kastration uden bedøvelse senest i 2018 og øget hangriseproduktion, har indtil videre ikke haft den store fremdrift. Det skyldes, bl.a. at der endnu ikke er udviklet en internationalt accepteret metode til identifikation af ornelugt.

Der er igangsat en række projekter omkring halekupering og halebid, men i og med alle projekter er i den tidlige fase, er der endnu ikke fremkommet resultater, og derfor er det for tidligt at vurdere effekten af disse.

Evalueringen af svinehandlingsplanens indsatsområder viser således, at flere af handlingsplanens indsatsområder eller initiativer ikke er mulige at evaluere på nuværende tidspunkt, fordi de enten ikke er påbegyndt eller fordi, det er for tidligt i processen til, at der kan foretages en vurdering af effekten. Dette gælder indsatsområderne vedrørende: mavesår hos svin, månegrisprojektet, større valgmulighed for forbrugeren - når det gælder dyrevelfærd, undervisning i dyrevelfærd og fremme af dyrevelfærd på internationalt niveau.

Hovedparten af følgegruppens medlemmer, bortset fra Dyrenes Beskyttelse og DOSO, kan slutte op om evalueringens vurderinger og konklusioner. Dyrenes Beskyttelse har erklæret, at de er uenige, i større eller mindre grad, i vurderingerne af fremdriften i alle handlingsplanens indsatsområder. DOSO har erklæret, at de støtter op om kritikpunkterne fra Dyrenes Beskyttelse for følgende områder: større overlevelse blandt pattegrise, større overlevelse blandt søer, nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise samt styrket indsats mod mavesår.

2. Indledning

Det tidligere Fødevareministerium (nu Miljø- og Fødevareministeriet) afholdt den 13. marts 2014 et svinetopmøde med repræsentanter fra dansk landbrug, slagterierne, dyreværnsorganisationerne, forbrugerorganisationer, dyrlæger og detailhandlen. På mødet blev der underskrevet topmødeerklæring om, at arbejde for markante forbedringer i dyrevelfærden, der samtidig tilgodeser dansk landbrug og fødevarerektorens høje anseelse og fremtidige vækstmuligheder. Underskriverne af erklæringen var Landbrug & Fødevarer, SEGES, VSP, Dyrenes Beskyttelse, DOSO, Den Danske Dyrlægeforening, Danske Slagtermestre, COOP Danmark, De Samvirkende Købmænd, Dansk Supermarked og Forbrugerrådet Tænk.

På baggrund af topmødeerklæringen blev der iværksat en "Handlingsplan for bedre dyrevelfærd for svin". Handlingsplanen indeholder en række mål med tilhørende initiativer fordelt på følgende indsatsområder:

1. Større overlevelse blandt pattegrise
2. Større overlevelse blandt søer
3. På sigt skal alle søer gå i løsdrift
4. Stop for kastration af pattegrise
5. Nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise
6. En styrket indsats mod mavesår
7. Dyrevelfærd indarbejdes i månegrisprojektet
8. Større valgmulighed for forbrugeren, når det gælder dyrevelfærd
9. Undervisning i dyrevelfærd
10. Fremme dyrevelfærden på internationalt niveau

Af handlingsplanen fremgår det, at Fødevareministeriet skal nedsætte en følgegruppe bestående af repræsentanter fra: Den Danske Dyrlægeforening, Dyrenes Beskyttelse, DOSO, Landbrug & Fødevarer, SEGES, VSP, Danske Slagtemestre og Økologisk Landsforening.

Formålet med følgegruppen er at overvåge fremdriften i og implementeringen af de enkelte initiativer i handlingsplanen, evaluere effekten af handlingsplanens initiativer mht. at opfylde mål, der er sat i handlingsplanen samt årligt afrapportere til fødevareministeren.

Denne rapport er første evaluering af Svinehandlingsplanens initiativer. Den årlige evaluering fremsendes til Miljø- og Fødevareudvalget til orientering.

3. Evaluering

Evalueringen af initiativernes effekt er foretaget på baggrund af data indhentet fra erhvervet og fra NaturErhvervstyrelsen. For hvert indsatsområde i handlingsplanen vil nedenstående blive gennemgået:

- Målet med det enkelte indsatsområde
- Initiativer iværksat for at nå målene
- Effektvurdering af det enkelte initiativ
- Bemærkninger til indsatsområdet
- Samlet effektvurdering af indsatsområdet

3.1 Større overlevelse blandt pattegrise

Målet med dette indsatsområde er, at overlevelseshraten for pattegrise bliver hævet med én gris pr. kuld i 2020.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Handlingsplaner på besætningsniveau for dødelighed
2. Avlsarbejdet og LG5
3. Økologisk indsats for forbedring af dyrevelfærd mv. i svineproduktionen

1. Handlingsplaner på besætningsniveau for dødelighed (pattegrise)

I besætninger, hvor pattegrisedødeligheden overstiger 25 % (total dødelighed) tager Landmanden og dennes besætningsdyrlæge initiativ til at inddrage pattegrisedødeligheden i besætningsens sundhedsrådgivning. Initiativet udmøntes via et afsnit i Fødevarestyrelsens "Vejledning om sundhedsrådgivningsaftaler for svinebesætninger", som henvender sig til de praktiserende dyrlæger. Fødevarestyrelsen overvejer, hvordan vejledningens afsnit om pattegrisedødelighed skal indgå i Fødevarestyrelsens velfærdskontrol. Arbejdet med supplerende af vejledningen er sat i gang og forventes afsluttet primo 2016.

Dyrlægeforeningen og branchen har derudover, som et supplement til Handlingsplanen, indgået en aftale om et samarbejde, der skal hjælpe med at nedbringe pattegrisedødeligheden (bilag 8). Aftalen udmøntes som en kampagne, der henvender sig til alle so-besætninger,

hvor parterne vil opfordre til at producenterne drøfter pattegrisedødelighed med deres sundhedsrådgivningsdyrlæge, og at der iværksættes individuelle tilpassede indsatser på besætningsniveau. Kampagnen går dermed videre end det initiativ, der, i henhold til Handlingsplanen, skal indgå i Fødevarestyrelsens sundhedsrådgivningsaftaler. Af Handlingsplanen fremgår, at for besætninger med en pattegrisedødelighed på over 25 % (total dødelighed) tager landmanden og dyrlægen initiativ til at inddrage pattegrisedødeligheden i besætningens sundhedsrådgivning. Kampagnen vil i første omgang løbe fra januar 2016 til juli 2016.

Aftaleteksten fra aftalen mellem dyrlægeforeningen og branchen er i overensstemmelse med tanken bag det oprindelige initiativ beskrevet i handlingsplanen. Fødevarestyrelsen vil derfor i vejledning om sundhedsrådgivningsaftaler for svinebesætninger i videst muligt omfang udarbejde afsnittet om pattegrisedødelighed i overensstemmelse med teksten i brancheaftalen.

Effekten af initiativet

Initiativet er endnu ikke implementeret, men det forventes, at det vil få en væsentlig effekt i forhold til at nedbringe pattegrisedødeligheden. Dels fordi, der tages direkte hånd om problemet i den enkelte besætning, sideløbende med at der sættes fokus på motivation og på den gevinst en øget overlevelse kan give.

2. Avlsarbejdet og LG5

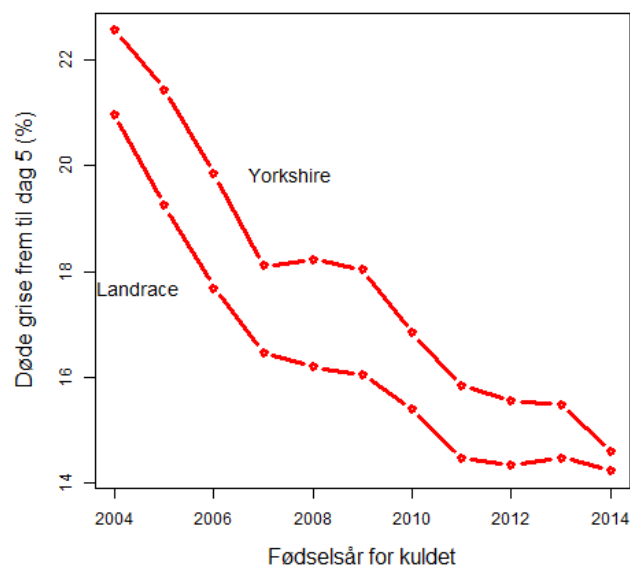
Landbruget har forpligtet sig til, at fastholde fokus på avl for derigennem at understøtte indsatsen for at nedbringe pattegrisedødeligheden.

Avl for højere kuld størrelse blev i 2004 afløst af avl for flest mulige levende grise 5 dage efter faring. LG5 (flere overlevende pattegrise dag 5) er fortsat en del af avls målet, og har vist sig at være et effektivt værktøj til at reducere pattegrisedødeligheden. Effekten af LG5 er endnu ikke slået fuldt igennem i produktionsbesætningerne, hvor den gennemsnitlige totale pattegrisedødelighed var 21,9 procent i 2014. Der er en større eller mindre tidsforsinkelse i overførelsen af generne mellem avlsbesætninger og produktionsbesætninger alt efter hvilken avlsstrategi, der anvendes i produktionsbesætningerne. Derfor forventes det, at der fortsat vil være fremgang i produktionsbesætningerne.

Hvorvidt det genetiske potentiale udnyttes fuldt ud afhænger desuden af management i den enkelte besætning. Handlingsplanens store fokus på management er derfor essentielt i den sammenhæng.

Effekten af initiativet

Udviklingen i antallet af levende og døde grise indtil dag 5 i avls- og opformeringsbesætningerne har udviklet sig positivt siden 2004, hvilket fremgår af figur 1.

Figur 1 viser procent døde grise frem til dag 5 angivet for årene 2004 -2014.
Kilde: SEGES, VSP, august 2015.

Det skal dog bemærkes, at det ikke har været muligt for følgegruppen at foretage en egentlig evaluering af LG5. Den i 2010 nedsatte arbejdsgruppe for avl anbefalede i deres afrapportering (2013)¹, at effekten af LG5 i produktionsbesætningerne bør evalueres af den uvildige videnskabelige ekspertise ved universiteterne. På næste følgegruppemøde vil der blive taget stilling til, om der skal iværksætte en sådan undersøgelse.

3. Økologisk indsats for forbedring af dyrevelfærd mv. i svineproduktionen

Den økologiske svineproduktion har også udfordringer omkring dyrevelfærd. Det drejer sig bl.a. om at reducere pattegrisedødeligheden, som er højere i den økologiske produktion end i den konventionelle, samt sikre mere robuste avlslinjer/besætninger, som er bedre egnet til den økologiske produktionsmetode.

I et 4-årigt GUDP projekt (VIPiglets), som startede 1. januar 2014, og forventes afsluttet 31. december 2017, vil man via vurdering af risikofaktorer, avlsmål, management, demonstration mv. søge at reducere pattegrisedødeligheden fra 33 % til 20 % af totalfødte grise og øge fravænningsvægten med et kg. pr. gris.

Projektet undersøger følgende: 1) risikofaktorer for pattegrisedødelighed relateret til so og pattegrise, 2) betydningen af at introducere et særligt økologisk avlsmål specifikt rettet mod fødsel af færre og mere robuste grise og 3) hvordan faringsovervågning og sikring af et bedre nærklima for søer og pattegrise under faring påvirker overlevelse og vækst, og identificerer de bedste hytter, der tilgodeser muligheden for at udnytte den forbedrede praksis. Der etableres demonstrationsgårde, hvor best practice implementeres. Projektets resultater spredes via rådgivning, workshops, demonstrationsgårde og skriftlig formidling.

¹ Rapport fra arbejdsgruppen vedrørende avl af dyr. Fødevareministeriet, august 2013

Fremdriften i projektet vurderes at være tilfredsstillende til trods for justeret tidsplan (se bilag 1).

Foruden GUDP-projektet VIPiglets er der i 2014, via Fødevareministeriets myndighedsaftale med Aarhus Universitet, gennemført et projekt om økologisk og konventionel svineproduktion på friland. Projektet er færdiggjort og afrapporteret. Afrapporteringen viser, at pattegrisedødeligheden påvirkes af flere faktorer og disse faktorer er relateret til både management og det miljø, som dyrene lever i (hyttedesign og fold- og vejrforhold). Projektet viser også, at det er en udfordring at finde so-linjer, der passer godt til de økologiske betingelser. Det er pt. svært at finde alternative racer, der kan reducere dødeligheden og samtidig opretholde et acceptabelt produktionsresultat. Det er især den lavere kødprocent hos de tilgængelige alternative racer, der gør dem uinteressante set i forhold til den danske afregningsmodel for slagtesvin.

Viden opnået gennem dette projekt vil blive anvendt i forbindelse med det pågående arbejde i Udvalget til udviklingsinitiativ for økologisk svineproduktion, hvis formål er at udarbejde:

1. Forslag til et udviklingsprogram bestående af projekter til fremme af økologisk svineproduktion på kort sigt.
2. Rapport om udfordringerne forbundet med a) avlen af økologiske svin, b) de økologiske produktionssystemer, c) et øget råvaregrundlag samt d) produktudvikling og afsætning.

Udvalgets arbejde er forankret i Det Økologiske Fødevareråd (DØFR)², som udvalget aflægger rapport til ultimo 2015.

Effekten af initiativet:

Myndighedsprojektet "Metoder til reduktion af pattegrisedødelighed i økologisk og konventionel svineproduktion på friland" er afrapporteret, mens GUDP projektet VIPiglets endnu ikke er færdigt. Det er for tidligt at måle en egentlig effekt, men resultaterne fra myndighedsprojektet peger på, at der bør iværksættes mere forskning i alternative so-racer/krydsninger, management og hyttedesign, hvis den høje pattegrisedødelighed i den økologiske produktion skal reduceres.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Udover de i handlingsplanen nævnte initiativer, så har branchen iværksat flere andre projekter, der støtter op om handlingsplanens initiativer.

Især Kampagnen "PattegriseLiv" bør nævnes, idet den er med til at give landmænd de rette værktøjer til at reducere eller fastholde en lav dødelighed blandt pattegrisene. I forbindelse med PattegriseLiv kampagnen er der igangsat rådgivningsindsatser i 15 ud af 30 valgte svinebesætninger, hvor der bliver fokuseret på følgende 3 rådgivningsmoduler: 1) Management, 2) Ledelse og 3) Mentorordning. I hver besætning er der udarbejdet en dynamisk handlingsplan, og der er indsendt besøgsrapporter fra gennemførte besøg. Der er

---

² Det Økologiske Fødevareråd blev nedsat i 1987 under det daværende Landbrugsministerium. Rådets formål er at fremme, følge og vurdere udviklingsmulighederne for en dansk økologisk fødevareproduktion, vurdere det løbende rådgivnings- og forsøgsarbejde, komme med forslag til yderligere aktiviteter samt udtale sig om regler for kontrol med produktion, markedsføring, opbevaring, transport, mærkning, distribution og detailsalg af økologiske varer.

gennemført to obduktionskurser for medarbejdere i afprøvningsbesætningerne samt USK på 40-50 grise pr. besætning. USK er en form for laboratorieundersøgelse, der kan bruges fremadrettet i besætningsrådgivningen. Alle besætninger har indsendt registreringskemaer for dødsårsag. Primære indsatsområder er fokus på effekten af daglige rutiner, fodring i farestalden samt arbejdsplaner/ledelse. På baggrund af den indhentede viden udsendes der løbende faglige artikler, afholdes foredrag, udarbejdes vejledninger, og videoer samtidig med at branchens Farestaldsmanual løbende opdateres. VSP forventer, at der i 50 pct. af de udvalgte besætninger fra kampagnen fravænnenes mindst én gris mere pr. årssø, og at dette niveau fastholdes i mindst 6 mdr. Det er endnu for tidligt at foretage en egentlig evaluering af kampagnen, men ifølge SEGES, VSP er der stor tilslutning til kampagnen, bl.a. målt ved høj deltagelse ved opstartsmøder, over 1.000 unikke brugere på kampagnesitet www.pattegriseliv.dk, over 1000 "likes" på Facebook og god aktivitet i diskussionerne. Der udarbejdes løbende hitlister, hvor besætninger med den højeste pattegriseoverlevelse, største forbedring i rådgivningsforløbet eller største procentvise forbedring af pattegrisedødeligheden udpeges.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Målet med dette indsatsområde er, at overlevelsesraten for pattegrise bliver hævet med én gris pr. kuld i 2020. Det er endnu for tidligt at sige om dette mål nås, men i de senere år er der set et fald i den totale pattegrisedødelighed, og de nyeste tal af landsgennemsnittet for produktivitet 2014 viser at den totale pattegrisedødelighed er faldet fra 22,3 procent i 2013 til 21,9 procent i 2014, svarende til et fald på 0,4 procentpoint i totalpattegrisedødeligheden.

Da målet er sat i forhold til at reducere dødeligheden pr. kuld (hæve overlevelsesraten) og ikke i forhold til den samlede pattegrisedødelighed, vil et af punkterne på næste møde i følgegruppen være, om der er behov for at fastsætte delmål, der fokuserer på antallet af døde pattegrise pr. kuld.

3.2 Større overlevelse blandt søer

Målet med dette indsatsområde er at reducere sodødeligheden. Erhvervet har en målsætning om, at sodødeligheden skal ned under 9 % af årssøer³ inden 2018.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Kortlægning af årsager til sodødelighed
2. Bedre sundhedsrådgivning skal sikre færre døde søer
3. Avlsarbejde fortsætter i regi af erhvervet
4. Managementforbedringer udvikles af VSP og videreformidles

1. Kortlægning af årsager til sodødelighed

Via Fødevareministeriets myndighedsaftale med Aarhus Universitet er der iværksat et projekt med kortlægning af årsager til sodødelighed i Danmark samt belysning af mulige strategier, der kan reducere sodødeligheden. Projektet forventes afsluttet marts 2016.

---

³ En årssø er en sø (ikke en fysisk sø), der opdrættes og fodres i 365 dage. Antal grise pr. årssø er udtryk for, hvor mange grise en sø kan nå at føde på et år.

Effekten af initiativet:

Projektet er endnu ikke afrapporteret.

2. Bedre sundhedsrådgivning skal sikre færre døde søer

Der arbejdes henimod en model, hvor landmænd med "for høj sodødelighed" fremover skal inddrage sodødelighed i besætningens sundhedsrådgivningsaftale. Dette kræver fastsættelse af en grænseværdi for sodødelighed. Når grænseværdierne er trådt i kraft, skal der gå 12 måneder, før de kan anvendes som grundlag for sanktionering.

Effekten af initiativet:

Det er for tidligt at vurdere effekten.

3. Avlsarbejde fortsætter i regi af erhvervet

Siden 2006 har holdbarhed været en del af avlsmålet for Landrace og Yorkshire i Danmark. Holdbarhed defineres i den sammenhæng som andelen af søer, der løbes til andet kuld.

Effekten af initiativet:

De sidste 3 år har den genetiske fremgang i gennemsnit været 1,7 % pr år, hvilket er udtryk for, at der årligt sker en forbedring af avlsdyrenes gener for holdbarhed. Den genetiske forbedring svarer til, at det forventes, at udsætterfrekvensen efter første kuld årligt falder med 1,7 %. Det skal nævnes, at hvis egenskaben ikke havde været en del af avlsmålet havde den forventede genetiske udvikling været ca. -1,5 % pr. år. svarende til, at det genetiske potentiale for holdbarhed havde udviklet sig i negativ retning, og at holdbarheden dermed var blevet ringere.

4. Managementforbedringer udvikles af VSP og videreformidles

VSP har iværksat et demonstrationsprojekt, der har til formål at udvikle et managementredskab, der på en pædagogisk og enkel måde har til formål at sætte fokus på at øge holdbarheden af de unge søer. Værktøjet vil hjælpe til at synliggøre gevinsten ved at øge holdbarheden af de unge søer.

Effekten af initiativet:

Projektet er igangsat og der er udvalgt 21 besætninger, der skal indgå i demonstrationsprojektet. Det er endnu for tidligt at udtale sig om effekten af initiativet.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Udover de i handlingsplanen nævnte initiativer, så har branchen iværksat flere andre projekter, der støtter op om handlingsplanens initiativer. Især bør det fremhæves, at der med gennemførelse af projekterne SoLiv og Team SoLiv, foreligger vigtige værktøjer og vejledninger til at reducere sodødeligheden, der er tilgængelige for de besætningsansvarlige. Det kan konstateres, at der på baggrund af branchens projekter er god fremdrift i målet om at reducere so-dødeligheden på trods af at initiativet om at inddrage so-dødeligheden i sundhedsrådgivningsaftalerne ikke er gennemført endnu.

Fødevarestyrelsen har i 2015 gennemført en kontrolkampagne med fokus på korrekt håndtering af søer med skuldarsår og en kampagne i pattegrises første leveuge, som også havde fokus på soens velfærd og sundhed.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

I SEGES, VSP's Notat 1522 "Udviklingen af so-dødeligheden, DAKA 2014", fremgår det, at DAKA 2014 modtog 123.791 søer til destruktion. Det var godt 7.000 færre søer end i 2013 og det laveste antal siden 2001. Dødeligheden faldt fra 12,7 til 11,9 pct. af årssøerne i 2014, hvilket betyder, at udviklingen på landsplan går den rigtige vej. Uanset, at det går den rigtige vej med sodødeligheden, er det er endnu for tidligt at kunne udtale sig om, hvorvidt branchens egen målsætning om en sodødelighed på under 9 % inden 2018 er realistisk.

Det har i følgegruppen været drøftet hvordan sodødeligheden skal opgøres og hvilke data, der skal lægges til grund for opgørelsen. Det har også været foreslået at opgøre dødeligheden i procent af udsættersøer. Emnet vil blive sat på dagsordenen på næste møde i følgegruppen.

Overordnet er det vigtigste, at samme metode anvendes hvert år, så udviklingen kan følges.

Overordnet vurderes det, at svinehandlingsplanen har været med til at sætte fokus på sodødeligheden. Det forventes således, at der vil ses yderligere fald i dødeligheden de kommende år, når alle initiativerne er sat i værk og effekten af dem bliver udmøntet i besætningerne.

3.3 På sigt skal alle søer gå i løsdrift

Målet med dette indsatsområde er, at mindst 10 % af diegivende søer skal gå i løsdrift i farestalden i 2020.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Støtteordning til brug for omlægning til løsdrift
2. Løbende indsamling af erfaringer med løsdrift for færende og diegivende søer

1. Støtteordning til brug for omlægning til løsdrift

I 2013 blev der oprettet en støtteordning til brug for frivillig omlægning til løsdrift i farestalden. Støtteordningen udgjorde 10 mio. kr. i 2013. Derudover blev der såvel i 2014 som 2015 afsat 50 mio. kr. pr. år til støtte til etablering af løsdrift i farestalden, hvoraf der er søgt om 62 mio. kr. Puljerne blev sat højt fra starten, for ikke at udelukke nogen ansøgere fra tilskud. Støtteordningen kan anvendes ved nybyggeri og ved udskiftning af staldinventar.

Effekten af initiativet

Landbrug & Fødevarer og SEGES, VSP vurderer, at der var etableret ca. 2000 farestier til løse diegivende søer, inden de nye tilskudsordninger blev sat i værk i 2013.

Opgørelse fra NaturErhvervstyrelsen viser, at der i perioden 2013 – 2015 (opgjort 12. juni 2015) er givet tilsagn om støtte til følgende antal projekter til etablering af løsdrift i farestalden (ansøger har normalt 2 år til at gennemføre sit projekt).

Tabel 1. Tilsagn om løsdrift i farestalden i perioden 2013-2015

År	Tilsagnsbeløb mio. kr.	Antal ansøgninger	Antal farestier	Antal stipladser gennemført pr. 9. nov. 2015
----	------------------------	-------------------	-----------------	--

2013	10	8	1778	1022*
2014	32	25	5114	20
2015	13	18	1836	-
I alt	55	51	8728	-

Kilde: NaturErhvervstyrelsen

*implementeringsperiode for 2013 er endnu ikke afsluttet.

Som det fremgår af dels Landbrug & Fødevarer og SEGES, VSP's estimat over løsdrift stier fra før initiativerne blev sat i værk i 2013, og tal fra NaturErhvervstyrelsen over tildelte midler i perioden 2013 til 2015, så må der forventes en relativt stor stigning i antallet af løsdriftstier til diegivende søer fra de oprindelige 2000 stier før tilskudsordningerne til 10.728 stier (2000 +8.728) i perioden 2015 - 2017. Dette er under forudsætning af, at de byggeprojekter, der er givet støttetilsagn til, gennemføres.

At ikke alle de midler, der er afsat i støtteordningen, er søgt og fordelt skyldes, ifølge branchen, de manglende muligheder for at skaffe finansiering til staldbyggeri helt generelt.

Ifølge SEGES, VSP er der på landsplan i alt 260.000 farestipladser⁴. Det betyder, at hvis målet om, at mindst 10 % af de diegivende søer skal gå i løsdrift i farestalden inden 2020, skal der etableres omkring 26.000 stipladser til diegivende søer.

Såfremt alle byggeprojekter gennemføres inden for den to-årige periode, som landmanden har til at udnytte støttemidlerne, og antallet af søer i 2015 og 2017 er konstant vil der ved udgangen af 2017 være etableret 10.728 farestipladser til løse diegivende søer. Det betyder, at andelen af løsdriftsstier vil være steget fra 0,8 % ((2.000/260.000*100)) fra før initiativerne blev sat i værk i 2013 til 4,1 % frem til 2017 ((10.728/260.000)*100).

2. Løbende indsamling af erfaringer med løsdrift for farende og diegivende søer

Det fremgår af handlingsplanen, at der løbende skal indsamles erfaringer med løsdrift for farende og diegivende søer - samtidig vil der ske en udvikling af staldsystemerne ifht en kortlægning af, hvilke systemer, der fungerer på den mest hensigtsmæssige måde i relation til pattegrisedødelighed samt andre konsekvenser for velfærd hos grisene.

SEGES, VSP kører en række projekter med erfaringsopsamling for løsdrift med farende og diegivende søer, og der informeres løbende om resultater herfra til svineproducenterne gennem forskellige fora, f.eks. via SEGES, VSP's årlige staldseminar og Svinekongressen (konkrete præsentationer kan findes på www.vsp.lf.dk). Der har i foråret 2015 været afholdt ERFA-møde (erfaringsudvekslingsmøde) for producenter med løsgående diegivende søer, og der er etableret en Facebook gruppe for de besætninger, branchen har kontakt til, hvor producenterne kan udveksle erfaringer.

Effekten af initiativet

Initiativet er løbende. Det har ikke været muligt at foretage en konkret effektvurdering af initiativet.

Bemærkninger til indsatsområdet:

⁴ Det estimeres, at der går 250 farestipladser pr. 1.000 søer.

Det skal bemærkes at effektberegningerne er baseret på estimater. Det eksakte antal løsdriftstier til diegivende søer i 2013 – før støtteordningerne trådte i kraft – kendes nemlig ikke.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Det vurderes, at branchen er godt på vej til at nå målet om at 10 % af de diegivende søer skal være i løsdrift i 2020. Det forudsætter dog, at de byggeprojekter, der er givet støttetilsagn til, gennemføres. Ikke alle de afsatte midler via GUDP er søgt, hverken i 2014 eller 2015. Det bør i den forbindelse nævnes at tilskudspuljerne for 2014 og 2015 blev sat højt fra starten, for ikke at udelukke nogen fra at få støtte.

Der er i de seneste år generelt iværksat meget begrænset staldbyggeri, og ifølge branchen selv, skyldes det manglende muligheder for at skaffe finansiering til staldbyggeri helt generelt. Af de staldbyggeriprojekter der gennemføres udgør farestier til løsgående søer en høj andel, og derfor bygges der i dag meget få traditionelle kassestier. En fortsat fremdrift i antallet af farestier til løse diegivende søer vil forudsætte at der fremadrettet er tilskudsmuligheder til rådighed, og at den finansielle situation med hensyn til nyt staldbyggeri forbedres helt generelt i samfundet, hvis målet om 10 % skal nås.

Etablering af et dyrevelfærdsmærke, jf. afsnit 3.8, med fokus på løsgående søer, vil forventeligt skabe yderligere incitament til at holde søer i løsdrift og bidrage til at nå målet.

3.4 Stop for kastration af pattegrise

Målet er, at kastration uden bedøvelse skal ophøre senest i 2018.

Under dette indsatsområde er der iværksat følgende initiativer:

1. Stop for kastration uden bedøvelse senest i 2018
2. Øget produktion af hangrise
3. GUDP-udviklingsprojekt: "Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon".
4. GUDP-udviklingsprojekt: "Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt".
5. Afprøvning af nye ornelinjer, der giver mindre ornelugt samt rådgivning af producenter med henblik på opdræt af hangrise

1. Stop for kastration uden bedøvelse senest i 2018

Alternativerne til kirurgisk kastration er hangriseproduktion, immunokastration, kønssortering af sæd og avl mod ornelugt. Der findes i dag ingen internationalt accepteret metode til identifikation og måling af ornelugt.

EU-Kommissionen afholdt et arbejdsgruppemøde for medlemslandene den 21. januar 2015 i Bruxelles om den europæiske erklæring fra 2010, hvis mål er at stoppe kirurgisk kastration af svin inden 2018. Ligeledes afholdt EU-Kommissionen en workshop om erklæringen for interessenter den 26. februar 2015. Fødevarestyrelsen deltog i begge møder. Den overordnede konklusion fra begge arrangementer var, at selv om halvdelen af tiden (2010 – 2018) er gået, er der stadig lang vej igen med hensyn til at nå målet. Som positive udviklinger blev nævnt, at Improvac i større omfang har vundet indpas i Belgien, og at "human-nose" detektionsmetoden nu anvendes med succes i Nederlandene og Tyskland. Af væsentlige udfordringer blev nævnt:

- bortset fra Belgien, Nederlandene og Tyskland er der kun få lande, der har en hangriseproduktion af betydning, og også der er den i det væsentlige kun til hjemmemarkedet.
- der er stadig stor skepsis på en række betydende eksportmarkeder med hensyn til kød fra hangrise og immunokastrerede grise.
- kun få organisationer, der repræsenterer svinebranchen, har underskrevet deklARATIONEN, engagement fra mange lande og fra detailledet mangler.
- det forventes at være et problem at finde anvendelse for fraserterede slagtekroppe, hvis produktion af hangrise øges væsentligt.
- der er ikke færdigudviklet en on-line automatisk detektionsmetode rettet mod både skatol og androstenon, der er internationalt accepteret, tilstrækkelig sikker og kan arbejde ved høj hastighed.

På Fødevarerministeriets internationale konference om svinevelfærd, april 2015, blev der afholdt en workshop om kastration også med udgangspunkt i den europæiske erklæring. På baggrund af korte indlæg om den nuværende status for alternativer til kirurgisk kastration, diskuterede deltagerne i workshoppen fremtidige udfordringer mht. at stoppe kirurgisk kastration. De følgende hovedudfordringer blev identificeret:

- a. Manglende markedsaccept af kød fra hangrise.
- b. De interessenter, der repræsenterer svinebranchen og som har underskrevet den europæiske erklæring, kommer fra et fåtal af EU-medlemslandene. Flere interessenter inklusiv detailhandleren skal involveres.
- c. Indenfor den europæiske erklærings tidsramme: Udvikling af en internationalt accepteret og effektiv on-line-metode til detektion af ornelugt baseret på en fælles definition og forståelse af ornelugt.
- d. Se på anvendelsesmulighederne for kød fra hangrise med og uden ornelugt.
- e. Implementere og forbedre mulighederne for at reducere ornelugt hos hangrise.

På konferencen underskrev Danmark, Nederlandene, Tyskland og Sverige et positionspapir om svinevelfærd (se afsnit 3.10), hvori Kommissionen bl.a. opfordres til, at der indføres lovkrav i EU om brug af bedøvelse og forlænget smertebehandling ved kirurgisk kastration fra 2018.

I erkendelse af, at det kan blive vanskeligt at finde en løsning for totalt stop med kastration inden 2018, er der i positionspapiret således åbnet op for, at løsningen kan blive bedøvelse inden kastration fra 1. januar 2018. Det er derfor aktuelt at arbejde med flere spor i form af både et stop af kastration og kastration med bedøvelse. Der er pt. ingen grise i Danmark, der kastreres med bedøvelse, men der er i lovgivningen krav om brug af smertebehandling i forbindelse med kastration.

Effekten af initiativet

Det kan blive vanskeligt at opnå et fuldstændigt stop af kastration inden 2018. Det skyldes især manglende markedsaccept af hangrisekød, og at det ikke har været muligt at udvikle en international accepteret metode til on-line automatisk detektion af ornelugt på slagterierne, og sidst, men ikke mindst, fordi der ikke er opnået internationalt enighed om forståelse af ornelugt og fælles grænseværdier for ornelugt.

2. Øget produktion af hangrise

Dette initiativ sigter mod en indgåelse af aftale mellem ministeren og brancherne om produktion og afsætning af kød fra hangrise.

Produktion af hangrise er indgået som et element i arbejdet om et dyrevelfærdsmærke. Resultatet af drøftelserne i den nedsatte arbejdsgruppe er imidlertid, at det ikke vil være muligt at opnå tilslutning hertil fra noget led i fødevareerhvervet på grund af manglende muligheder for med sikkerhed at kunne frasortere kød med ornelugt.

Der er i Danmark på slagteriet i Ringsted en mindre produktion af hangrise, hvor kødet analyseres for ornelugt ved hjælp af en længe anvendt skatolmetode. Det overvejes med erhvervet om der på det foreliggende grundlag kan igangsættes en større produktion af hangrise. Muligheden herfor vurderes som beskeden.

Effekten af initiativet

På nuværende tidspunkt har der ikke været basis for at iværksætte initiativet.

Nedenfor ses udviklingen i hvor mange hangrise, der i den løbende produktion er slagtet i DK i henholdsvis 2013, 2014 og 2015. Udsvingene i antallet af slagtede hangrise vurderes af Landbrug & Fødevarer til at være et udtryk for naturlige udsving i til- og afgang af grise produceret under specialproduktion.

Tabel 3. Antal slagtede hangrise i DK

År	2012	2013	2014	2015
1.kvartal	-	56.067	48.402	66.775
Total for året	138.587 (kun maj til dec.)	198.131	206.929	-

3. GUDP-udviklingsprojekt: "Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon"

Målet med projektet er at udvikle en robust hurtigmetode til samtidig måling af ornelugtstofferne skatol og androstenon. Projektet forventes afsluttet ultimo 2017.

Effekten af initiativet

Projektets fremdrift vurderes at forløbe planmæssigt. Der har været to mindre forsinkelser, men ansøger mener stadig, at projektet kan nå inden for de fastsatte rammer ved ansøgningstidspunktet (se bilag 2).

4. GUDP-udviklingsprojekt: "Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt".

I dette projekt genereres viden om androstenons omsætning, som vil blive anvendt til at teste absorberende materialer for deres potentiale til at reducere ornelugt og optimere dette potentiale. Projektet vil karakterisere, udvikle og teste produkter baseret på biochar fra Dong for gasser alene eller i kombination med diatomeer eller mineraler, der reducerer ornelugt til en pris, der er rentabel for svineproducenter. Projektet afsluttes ultimo 2017.

Effekten af initiativet

For tidligt at vurdere effekten. Første status rapport bliver afleveret 31. juli 2016 (se bilag 3).

5. Afprøvning af nye ornelinjer, der giver mindre ornelugt samt rådgivning af producenter med henblik på opdræt af hangrise

VSP har et stort projekt i gang med sammenligning af svineracerne Duroc og Piétrain. De første søer er insemineret med Duroc orner udvalgt pga. avlsværdi for reduceret risiko for ornelugt.

Effekten af initiativet

For tidligt at sige noget om effekten.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Indsatsområdet er udfordret, idet det berører afsætningen på det internationale marked, men problemstillingen forsøges løftet på EU-niveau.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Det er for tidligt at sige noget om den endelige effekt af ovenstående initiativer. I lyset af ovennævnte udfordringer ser det ud til, at en øget produktion af hangrise ikke sker de første år.

3.5 Nedbringelse af antallet af halekuperede pattegrise

Målet med indsatsområdet er, at andelen af halekuperede pattegrise skal nedbringes markant

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Afprøvning i besætninger med hele haler (VSP)
2. GUDP projekt vedr. "Hele Haler" (AU)
3. GUDP projekt med titlen "Stikoncept til grise med lange haler" (KU)
4. GUDP projektet StraWell (AU)
5. Kontrolkampagne om tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale (FVST)
6. Netværk for svineproducenter (VSP)
7. Forskningsamarbejde med Holland og Tyskland

1. Afprøvning i besætninger med hele haler

SEGES, VSP har iværksat et storskalaforøg med ophør af halekupering i integrerede besætninger. Projektets formål er at undersøge effekten af at undlade halekupering i besætninger, hvor der i forvejen er en lav forekomst af halebid blandt kuperede grise. Der gennemføres en afprøvning af henholdsvis ikke-kuperede og kuperede grise opstaldet under traditionelle opstaldningsforhold og med brug af forskellige beskæftigelsesmaterialer. Grisene er opstaldet i traditionelle stier og ved tidlig identifikation af udbrud af halebid sættes ind med tildeling af forskellige former for beskæftigelses- og rodematerialer i form af halm, træklodser eller andre materialer, som landmanden har til rådighed.

De foreløbige resultater viser, at der er større forekomst af halebid blandt grise med intakte haler end blandt halekuperede grise, og at der er variationer i antallet af halebid mellem de enkelte hold og mellem forsøgsbesætningerne.

Afprøvningen er ikke afrapporteret endnu.

Effekten af initiativet

Afreportering bør afventes inden effekten endeligt kan vurderes

2. GUDP projekt vedr. "HeleHaler"

Under GUDP er der i 2013 bevilget midler til projektet "HeleHaler". Projektet gennemføres af AU og forventes afsluttet 30. juni 2018. HeleHaler anvender forskning fra tidligere og igangværende projekter til at udvikle brugen af et produktions-styringsværktøj (HeleHaler) til svineproduktionen, der er målrettet mod at reducere halebid og muliggøre et stop for produktion af halekuperede grise. Projektets formål er at fremstille et produktions-og styringsværktøj, som ved brug reducerer frekvensen af halebid til under 3 % og reducerer dødelighed med 2,5 % -enheder i en problembesætning med 20 % halebidte grise.

Effekten af initiativet

I henhold til godkendt projektførelse i NAER har "HeleHaler" fået udskudt slutdato til d. 30. juni 2018 - mod hidtil 30. juni 2017. Det er endnu for tidligt at vurdere effekten af projektet (Se bilag 4).

3. GUDP projekt med titlen "Stikoncept til grise med lange haler"

Projektet "Stikoncept til grise med lange haler" gennemføres på KU og løber fra 1. juli 2014 til ultimo 2017.

Projektets mål er dels at udvikle en ny slagtesvinesti baseret på svenske erfaringer og svensk indretning og dokumentere, hvorvidt stien giver anledning til en lavere forekomst af halebid end traditionelle danske stier. Dernæst er det at sikre Danish Crown flere Antonius grise, da der forventes en øget efterspørgsel efter kød fra specialgrise, hvilket medfører et øget behov for et stikoncept, hvor der er større sikkerhed for, at der ikke opstår halebid. Svensk stiindretning og opstaldning indeholder nogle af de elementer, som giver lav risiko for halebidning, idet der er en stor andel fast gulv i stierne, brug af halm og en lavere belægningsgrad. Dette harmonerer godt med Antoniuskonceptet, hvor grisene heller ikke halekuperes og hvor der er krav om større areal pr. gris, fast gulv i stierne og brug af halm.

Effekten af initiativet

Det er for tidligt at sige noget om effekten af projektet. På nuværende tidspunkt er konceptstier og tilhørende kontrolstier blevet etableret. Selve afprøvningen er under planlægning, og der arbejdes i øjeblikket med at sikre dataregistrering, styring af klima i staldene og regulering af vådfodringsanlæg.

På trods af, at fremdriften for milepæle og leveringer er blevet forsinket - men i øvrigt forløber planmæssigt, så forventes projektet at blive gennemført inden for den givne tidsramme (Se bilag 5).

4. GUDP projektet StraWell

GUDP projektet "Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact (straWell) har til formål at udvikle teknologier, som automatisk og omkostningseffektivt kan tildele halm til svinene og samtidig håndtere halmrig gylle. Projektet er et 2 årigt projekt, der gennemføres af Aarhus Universitet. Projektet forventes færdigt 31. december 2016.

StraWell-projektet har fokus på den tildelte halms gavnlige virkning på dyrevelfærd, men derudover vil den samlede effekt af halmen og det tilhørende gyllesystem på emissioner af ammoniak, lugt og drivhusgasser blive afklaret.

Effekten af initiativet

Det er for tidligt at vurdere effekten (Se bilag 6).

5. Kontrolkampagne om tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale

Fødevarestyrelsen gennemførte i foråret og efteråret 2014 en kampagne om korrekt tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale. Fødevarestyrelsen har med kampagnen konstateret, at 13,5 % af de kontrollerede svinebesætninger ikke lever op til velfærdskravene om beskæftigelses- og rodematerialer. Alle besætninger, på nær én, levede dog op til reglerne ved det opfølgende kontrolbesøg. Fødevarestyrelsen valgte på et tidligt tidspunkt i kampagnen at inddrage branchen og Den Danske Dyrlegeforening. Fødevarestyrelsen har derefter sammen med branchen og dyrlegeforeningen haft øget fokus på korrekt tildeling af beskæftigelses- og rodemateriale i 2014.

Effekten af initiativet

Målet er nået. Kampagnen er gennemført og afrapporteret.

6. Netværk for svineproducenter

Der etableres et netværk mellem svineproducenter om erfaringer med produktion af grise med lange haler. Endvidere inddrages foderkonsulenter, dyrlæger og slagterier.

Effekten af initiativet

SEGES, VSP har oplyst, at det er for tidligt i processen at etablere et netværk. Der er fortsat for få producenter der har erfaringer med lange haler til at kunne danne et egentlig netværk. Der er derfor fortsat en bilateral dialog mellem producenterne og SEGES, VSP. Efterhånden som antallet af producenter stiger vil der blive taget initiativ til at danne et netværk. Halekupering og halebid drøftes derudover i rådgivningsgruppen "Vækstmanagement", som har 15-20 medlemmer.

7. Forsknings samarbejde med bl.a. Nederlandene og Tyskland

Målet med dette initiativ er at udveksle erfaringer med Nederlandene og Tyskland. I regi af universiteterne foregår dette arbejde bl.a. via det fælles europæiske projekt FareWellDock: <http://farewelldock.eu/about/>

På brancheniveau foregår erfaringsudvekslingen bl.a. via et erhvervs ph.d projekt med titlen "Halebid - tidlig erkendelse og målrettet forebyggelse" mellem KU og SEGES, VSP (påbegyndt marts 2015). Som en del af dette projekt skal der udveksles erfaringer om forebyggelse af halebid og stop med halekupering med relevante aktiviteter i Holland og Tyskland.

Effekten af initiativet

For tidligt at vurdere.

Bemærkninger til indsatsområdet

Det vurderes, at godt 97 % af alle pattegrise halekuperes i Danmark. Hverken myndigheder eller branche foretager registrering af, om besætninger har halekuperede svin eller ej, hvilket gør det vanskeligt at vide helt præcist, hvor mange grise der halekuperes, og dermed udviklingen i dette tal.

Fødevarerstyrelsens kontrolresultater kan ikke anvendes som rettesnor for, om antallet af halekuperede grise er opad- eller nedadgående, idet halekupering kun registreres såfremt det skønnes, at dokumentationskravet for behovet for halekupering er overtrådt⁵.

Det tætteste man kommer på en estimering af antallet af grise med kuperede/ intakte haler er ved at følge udviklingen i antallet af grise, der indgår i specialproduktionen. Ifølge Landbrug & Fødevarer, så ligger specialproduktionen i form af Antonius, Friland og Økologi mm. på omkring 2,5 % af antallet af slagtede grise i Danmark. Forventningen om en øget efterspørgsel efter specialgrise, særligt Antonius, jf. GUDP projekt med titlen "Stikoncept til grise med lange haler" ser ikke ud til at holde, idet Landbrug & Fødevarer har oplyst, at der forventes en nedgang i antallet af grise med lange haler i 2015, da markedet for specialgrise (især antonius) er nedadgående.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Den samlede effekt af initiativet er vanskelig at vurdere på nuværende tidspunkt, idet flere projekter lige er startet op, og derfor er der endnu ikke brugbare resultater. Dog er der god fremdrift i projekterne, der kører planmæssigt. Det er dog endnu for tidligt at sætte et mål for nedbringelse i antallet af halekuperede grise.

3.6 En styrket indsats mod mavesår

Målet med indsatsområdet er at reducere forekomsten af mavesår gennem bl.a. styrket sundhedskontrol.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Udvidet sygdomskontrol (screening)
2. Ændring af fodersammensætning
3. Slagtesvin – forskning

1. Udvidet sygdomskontrol (screening)

Der iværksættes udvidet sygdomskontrol på slagterierne (USK) for søer i form af en stikprøvevis screening for mavesår af alle sobesætninger med obligatorisk sundhedsrådgivningsaftale.

Fødevarerstyrelsen, Landbrug & Fødevarer og Den Danske Dyrlægeforening arbejder i øjeblikket med en model for screening for mavesår. Screeningsmodellen vil pålægge den enkelte svineproducent post mortem undersøgelse af mavesække. Evt. omfang af mavesår på baggrund af undersøgelsen drøftes i den enkelte besætning med dyrlægen, i forbindelse med sundhedsrådgivningsbesøgene. De praktiske detaljer mangler at blive endeligt afklaret. Det forventes at screeningen starter op i 2016.

---

⁵ Hvis der i besætningen findes pattegrise, som er halekuperede, skal der indhentes dokumentation i form af en *mundtlig* erklæring fra besætningsejeren om, at der forventes at blive problemer med halebid, hvis ikke pattegrisene får kuperede deres haler. Besætningsejeren skal redegøre for hvilke forebyggende tiltag (jf. branchekoden) han/hun allerede har forsøgt at iværksætte uden held. Der skal så i kontrolsituationen tages stilling til, om tiltagene er tilstrækkelige. Vurderes det i kontroløjemed at der i besætningen ikke er fagligt belæg for at halekuperere, gives der en sanktion.

Effekten af initiativet

Initiativet er sat i gang, men igangsættelsen af screeningsprogrammet afventer. Det er derfor for tidligt at vurdere effekten.

2. Ændring af fodersammensætning

Der har været drøftelser med Landbrug & Fødevarer og SEGES, VSP og foderstofbranchen om tilpasning af foder til søer. Der sigtes på grovere formalet foder, fibre og evt. fodertilskud. Der er ligeledes afholdt møde mellem Landbrug & Fødevarer og SEGES, VSP, foderstofbranchen og Fødevarestyrelsen i april 2015, omkring ændring af fodersammensætningen og betydning for udvikling af mavesår.

Der eksisterer allerede i dag forskellige fodertyper/produkter, der kan benyttes i forsøg på at afhjælpe mavesårsproblemer i besætningen. Men det er altid et krydsfelt mellem mavesår, miljøpåvirkning og i sidste ende udgifter. Foderstofbranchen er generelt hurtig til at implementere ny viden i deres produktkatalog. Der vil ikke være ét produkt, der vil være den rigtige løsning i alle besætninger. Der er flere faktorer, der spiller ind, herunder hvad den enkelte landmand kan håndtere af fodertyper i sit fodringssystem.

Når screeningen for mavesår i besætningerne er påbegyndt, vil den enkelte landmand få viden om, hvordan det forholder sig med mavesår i hans besætning. Herefter vil det være muligt bl.a. ved skift af foder at forsøge at afhjælpe en evt. mavesårsproblematik.

Effekten af initiativet

Initiativet er gennemført og afsluttet.

Der er på nuværende tidspunkt et tilstrækkelig bredt udvalg af foder på markedet, til brug i forsøg på at afhjælpe et evt. mavesårsproblem en den enkelte besætning. Det skal dog understreges, at fodring ikke alene er løsningen på mavesår i en besætning. Det er vigtigt at huske, at det er en balancegang mellem mavesår, miljøpåvirkning og udgifter for landmanden.

3. Slagtesvin – forskning

I et samarbejde mellem Københavns Universitet, SEGES, VSP samt Scotland Rural University College, er der et forskningsprojekt undervejs vedrørende mavesår hos slagtesvin. Forskningsprojektet har til formål at fastlægge, hvor stort problemet med mavesår for slagtesvin er, herunder især hvor stort det velfærdsmæssige problem er og sammenhænge mellem mavesår og fodersammensætning, stress eller sygdom. Projektet forventes afrapporteret ultimo 2016.

I medfør af Miljø- og Fødevarerministeriets aftale med Aarhus Universitet er der i slutningen af 2014 blevet bestilt en vidensyntese vedr. omfang og årsagsforhold til mavesår hos slagtesvin, herunder produktionsformens betydning (konventionel, friland eller økologi) samt mulige tiltag til reduktion af forekomsten under hensyntagen til producenternes produktionsøkonomi, klima og miljøbelastning. Vidensyntesen forventes afrapporteret i 2016.

Effekten af initiativet

Initiativet er sat i gang, men det er for tidligt at vurdere effekten.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Fokusering af indsatsen vil afhænge af screeningen samt afrapportering fra de igangsatte forskningsprojekter.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Alle initiativer er sat i gang, et enkelt er afsluttet, men det er for tidligt at vurdere den samlede effekt.

3.7 Dyrevelfærd indarbejdes i månegrisprojektet

Målet med indsatsområdet er, at der i månegrisprojektet sættes fokus på staldindretning, der tilgodeser dyrevelfærd.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Udvikling af ny teknologi, der tager højde for bl.a. dyrevelfærd
2. Opførelse af en fuldskala modelstald

1. Udvikling af ny teknologi, der tager højde for bl.a. dyrevelfærd

Der er bevilliget fem projekter af GUDP. Det drejer sig om følgende:

- Ornelugt - hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon
- Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt
- HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?
- Stikoncept til grise med lange haler (Special-H)
- Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact (straWell)

Status for de enkelte projekter er omtalt i bilag og under de relevante indsatsområder. Projekterne gennemføres i henhold til projekternes ansøgning til GUDP og de betingelser, som GUDP i forlængelse heraf har fastsat i projekternes bevillingstilsagn. Månegrisen følger med stor interesse projekterne, idet de anses at rumme væsentlige potentialer for udvikling af moderne svineproduktion. Arbejdet med at understøtte udviklingen i de enkelte projekter og samle resultater på tværs, er samlet i Månegrisens-netværk, som er et netværksprojekt under GUDP.

NaturErhvervstyrelsen har i samarbejde med Månegrisens-netværket (bilag 7), som ledes af SEGES, VSP, afholdt workshop med deltagelse af teknologivirksomheder i december 2014, og et Månegris-seminar d. 6. maj 2015. Netværket opstiller aktuelle muligheder for et konkurrencedygtigt staldanlæg og bidrager med forslag til innovation og udvikling.

Effekten af initiativet

Det er for tidligt at vurdere effekten, idet de GUDP projekter, der støtter op om initiativet, endnu ikke er gennemført.

2. Opførelse af en fuldskala modelstald

Månegrisens modelstald sendes i udbud i foråret 2016.

NaturErhvervstyrelsen har gennemført en statusopgørelse på resultater af teknologiprojekterne, se vedlagte bilag 1 – 7. Status indgår i det pågående arbejde med fastlæggelse af betingelser for realisering af modelstalden.

Effekten af initiativet

For tidligt at vurdere effekten.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Ingen bemærkninger.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

For tidligt at vurdere effekten.

3.8 Større valgmulighed for forbrugerne, når det gælder dyrevelfærd

Målet med indsatsområdet er at skabe en markedsbaseret forbedring af dyrevelfærden for svin.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativ:

1. Undersøge mulighederne for at etablere et dyrevelfærdsmærke

1. Undersøge mulighederne for at etablere et dyrevelfærdsmærke

Fødevarestyrelsen etablerede i august 2014 en arbejdsgruppe bestående af erhvervsrepræsentanter og interesseorganisationer med henblik på at undersøge mulighederne for at etablere et dansk dyrevelfærdsmærke, der i første omgang skulle omfatte svin. Mærkets formål skal være at skabe markedsbaserede forbedringer i dyrevelfærden herunder bidrage til, at de aftalte mål i erklæringen fra topmødet om bedre dyrevelfærd for svin realiseres. Der fokuseres på fritgående søer, hele haler – ingen halekupering, fravær af halebid, halm som rode- og beskæftigelsesmateriale og en maksimal transporttid på 8 timer for alle kategorier af svin. Arbejdet med et dansk dyrevelfærdsmærke er fortsat i proces.

Effekten af initiativet

Initiativet er endnu ikke gennemført.

Dyrevelfærden i dansk svineproduktion er generelt høj og ligger over EU-niveauet. Et vigtigt formål med et dyrevelfærdsmærke er at give forbrugeren en mulighed for at tilvælge et niveau af dyrevelfærd, der ligger over dansk lovgivning. Det skal være med til at bevidstgøre forbrugerne om, at de kan bidrage til bedre dyrevelfærd og dermed skabe en dynamisk udvikling med en større produktion og afsætning af svin med bedre dyrevelfærd end standardproduktionen. Herigennem vil mærket også kunne bidrage til vækst. Dyrevelfærdsmærket lægger op til forbedring af dyrevelfærd i flere niveauer og dermed med forskellige omkostninger. Muligheden for at forbrugerne kan købe dyrevelfærdsprodukter til priser, der kun er begrænset højere end for standardprodukterne vil forbedre afsætningspotentialet og dermed dyrevelfærden væsentligt.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Ingen bemærkninger

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Initiativet er ikke afsluttet. Der foreligger derfor ingen effekt, men effekten vurderes fremadrettet at kunne blive en væsentlig markedsbaseret forbedring af dyrevelfærden.

3.9 Undervisning i dyrevelfærd

Målet med indsatsområdet er at øge viden om og forståelse for dyrevelfærd via undervisning.

Under dette indsatsområde er iværksat følgende projekter:

1. Uddannelseskraft til besætningsansvarlige
2. Afdække mulighederne for et uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere

1. Uddannelseskraft til besætningsansvarlige

Lov om hold af dyr indeholder i § 3 a en bemyndigelse for ministeren til at fastsætte regler om uddannelseskraft til personer, som er ansvarlige for landbrugsmæssigt hold af forskellige dyrearter, herunder svin. Fødevarestyrelsen sendte, ultimo 2014, et udkast til bekendtgørelse om uddannelseskraft m.v. for personer, der er ansvarlige for landbrugsmæssigt hold af visse dyrearter, i høring. På baggrund af høringssvarene samt generelle overvejelser om regelforenkling har Fødevarestyrelsen fundet det hensigtsmæssigt at revurdere, hvordan et krav om uddannelse af den besætningsansvarlige bedst udmøntes. Det indgår bl.a. i overvejelserne, om det vil være mest hensigtsmæssigt at stille krav om, at den besætningsansvarlige har gennemført den landbrugsuddannelse, der allerede foregår på landbrugsskolerne, og som er reguleret ved bekendtgørelsen om landbrugsuddannelsen⁶.

Effekten af initiativet

Initiativet er igangsat, men endnu ikke gennemført. Derfor er det for tidligt at vurdere effekten.

2. Uddannelseskraft til landbrugsmedarbejdere

Som supplement til et uddannelseskraft for den besætningsansvarlige har der løbende været drøftelser mellem Fødevarestyrelsen og Landbrug & Fødevarer om at udvikle et koncept for en uddannelse af landbrugsmedhjælper ansat i svineproduktionen. Der foreligger endnu ikke en endelig løsning, men Landbrug & Fødevarer er på nuværende tidspunkt i gang med at udarbejde undervisningsmateriale om dyrevelfærd for svin, der vil blive udbudt som kurser gennem rådgivningen, landbrugsskoler eller andre institutioner, som landmanden kan tilmelde sine medarbejdere til. Der arbejdes ligeledes på at udarbejde en e-learning platform, som landmanden kan tage udgangspunkt i, når nye medarbejdere skal introduceres på bedriften. Landbrug & Fødevarer forventer at kunne udbyde det frivillige kursus allerede i 2016.

Effekten af initiativet

Det er for tidligt at vurdere effekt af initiativet.

Bemærkninger til indsatsområdet

Det i Handlingsplanen nævnte samarbejde med Undervisningsministeriet samt iværksættelsen af undervisning/udarbejdelse af undervisningsmateriale til skoleåret 2015/2016 er erstattet af

---

⁶ Bekendtgørelse nr. 460 af 13. april 2015.

overvejelserne om udmøntning af uddannelseskrevet for den besætningsansvarlige samt de frivillige kurser, udbudt af erhvervet, der igangsættes i 2016.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Det er for tidligt at vurdere, da ingen af indsatsområdets initiativer endnu ikke er udmøntet.

3.10 Fremme dyrevelfærden på internationalt niveau

Målet med indsatsområdet er at løfte dyrevelfærden på tværs af EU

Under dette indsatsområde er iværksat følgende initiativer:

1. Afholdelse af international dyrevelfærdskonference
2. Udarbejdelse af positionspapir om svins velfærd
3. Samarbejde med Nederlandene, NiederSachsen, Nordrhein-Westfalen og Danmark

1. International svinevelfærdskonference

Fødevarerministeriet afholdt (den 29. – 30. april 2015) en international konference som havde til formål at bidrage til at forbedre velfærden for svin ved at præsentere viden om og drøfte nye veje frem for bedre velfærd for svin. Konferencen - med titlen "Improving pig welfare – what are the ways forward" - tiltrak 400 deltagere fra hele verden samt fire EU-ministre, som på konferencen underskrev et positionspapir om svins velfærd (se næste punkt). Konferencen havde internationale og nationale anerkendte forskere og andre eksperter på svinevelfærd som indlægsholdere og havde ligeledes i alt syv workshops, der hver især satte fokus på et emne fra svinehandlingsplanen, på programmet. Derudover var der ved konferencen præsentation af omkring 70 videnskabelige posters om svinevelfærd. Konferencen fungerede som samlingspunkt for aktører fra såvel det faglige som det politiske niveau samt stakeholders fra branchen, detailhandlen og en række NGO'er, der alle har en interesse i at arbejde med at forbedre svinevelfærden på forskellige niveauer. Konferencen blev arrangeret af ministeriet i samarbejde med Fødevarerstyrelsens Videncenter for Dyrevelfærd.

Effekten af initiativet

Ved konferencen deltog i alt 400 deltagere, hvoraf ca. halvdelen var internationale. Konferencen formåede at tiltrække et bredt sammensat publikum, og gav derved gode muligheder for at netværke på tværs af faglige og politiske grænser og på tværs af nationaliteter.

En evaluering, som ministeriet udførte umiddelbart efter konferencens afholdelse viste stor tilfredshed med arrangementet, idet deltagerne fandt konferencen meget relevant, fik stort udbytte af såvel den videnskabelige som den politiske del og fandt, at konferencen gav gode muligheder for at netværke med øvrige stakeholders. Det er ikke muligt helt konkret at vurdere, hvilken effekt konferencen har haft på at forbedre svins velfærd, men konferencen må forventes at have påvirket debatten internationale og konferencens output kan forhåbentlig være en drivkraft i det videre arbejde med at forbedringer af dyrevelfærden.

2. Udarbejdelse af positionspapir om svins velfærd

En fælles erklæring om dyrevelfærd (Joint Declaration on Animal Welfare) blev i december 2014 underskrevet af dyrevelfærdsansvarlige ministre fra Tyskland, Nederlandene og Danmark i Vught i Nederlandene. Erklæringen peger på et presserende behov for opdatering af visse dele af EU's dyreværnslovgivning, bl.a. svinedirektivet⁷.

På den baggrund blev et positionspapir om svins velfærd "Revision of Council Directive 2008/120/EC laying down minimum standards for the protection of pigs" udarbejdet i foråret 2015. Positionspapiret blev underskrevet af ministrene fra Tyskland, Nederlandene, Sverige og Danmark ved ovennævnte svinevelfærdskonference.

Formålet med positionspapiret er at lægge optimalt pres på Kommissionen i håb om at fremskynde en proces, der fører til ændring af svinedirektivet. Fra dansk side var det væsentligt, at så mange initiativer som muligt fra svinehandlingsplanen blev medtaget. På den anden side var det også væsentligt at vælge emner, som kunne finde støtte fra de øvrige lande, og som er relevante i lovgivningsmæssig sammenhæng.

Positionspapiret peger på følgende væsentlige elementer for en snarlig ændring af svinedirektivet: at reducere antal halekuperede grise, at reducere behovet for kirurgisk kastration samt gruppeopstaldning af søer i løbe/kontrol afdelingen. Papiret opfordrer endvidere Kommissionen til at iværksætte initiativer med henblik på, at også farende og diegivende søer på sigt kan være løsgående.

Effekten af initiativet

Positionspapiret blev præsenteret ved EU-Rådets møde i maj 2015, og samtlige EU-medlemslande blev i en note opfordret til at støtte initiativerne i positionspapiret. Positionspapiret er sammen med et brev underskrevet af ovennævnte fire ministre overgivet til kommissær V. Adriukaitis. Der arbejdes forsat med at lægge pres på Kommissionen i forhold til de initiativer, der er fremført i positionspapirerne.

Det er endnu for tidligt at vurdere effekten af initiativet.

3. Samarbejde med Nederlandene, Niedersachsen og Nordrhein-Westfalen

En arbejdsgruppe blev etableret i henhold til aftale på 4-Länder Treffen 19.09.14, hvor Fødevarestyrelsen fik til opgave at samle en sådan arbejdsgruppe om svin. Deltagerne i denne arbejdsgruppe kommer fra Nederlandene, Niedersachsen og Nordrhein-Westfalen. Formålet med arbejdsgruppen er at udveksle erfaringer mellem de to tyske regioner, Nederlandene og Danmark på områder såsom håndtering af regler vedr. halekupering, beskæftigelses- og rodemateriale og kastration.

Første møde i "working group Pigs" blev afholdt i Danmark i oktober 2015. På mødet blev der udvekslet oplysninger om hvilke regler, de deltagende lande har for kastration, halekupering og beskæftigelses- og rodemateriale, samt hvordan reglerne udmøntes i de enkelte lande.

Der var enighed om at prøve at skabe et fælles grundlag og samarbejde om at finde løsninger på de problematikker der kan opstå i forbindelse med kontrollen på disse områder.

---

⁷ Rådets direktiv 2008/120/EF af 18. december 2008 om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin (kodificeret udgave)

Næste møde afholdes i april 2016, hvor der bl.a. skal udveksles resultater fra relevante undersøgelser om halekupering og beskæftigelses og rodemateriale.

Effekten af initiativet

Det er for tidligt at vurdere effekt af initiativet.

Bemærkninger til indsatsområdet:

Det strategiske samarbejde med Nederlandene, Sverige og Tyskland videreføres.

Samlet effektvurdering af indsatsområdet

Det er endnu for tidligt at sige noget om den samlede effekt af indsatsområdet.

4. Bilag

Bilag 1. VIPiglets - Low mortality through birth of vital piglets

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen:
VIPiglets - Low mortality through birth of vital piglets

Kort projektbeskrivelse:

Projektet vil facilitere en reduktion i pattegrisedødelighed fra 33 % til 20 % af totalfødte grise, øge fravænningsvægten med et kg per gris og give en ekstra gris per kuld. Indsatsen vil styrke den økologiske svineproduktions troværdighed i forhold til god dyrevelfærd. Projektet identificerer 1) i 10 økologiske besætninger risikofaktorer for pattegrisedødelighed relateret til so og pattegrise, 2) undersøger betydningen af at introducere et særligt økologisk avlsmål specifikt rettet mod fødsel af færre og mere robuste grise og 3) undersøger hvordan faringsovervågning og sikring af et bedre nærklime for søer og pattegrise under faring påvirker overlevelse og vækst, og identificerer de bedste hytter, der tilgodeser muligheden for at udnytte de forbedrede praksis. Der etableres demonstrationsgårde, hvor best management practice implementeres. Projektets resultater spredes via rådgivning, workshops, demonstrationsgårde og skriftlig formidling.

Baggrunden for projektet er den udfordring, der ligger i, at en ud af tre pattegrise i den danske økologiske svineproduktion dør før fravæning. Denne meget høje pattegrisedødelighed er en væsentlig barriere for at opnå en forventet høj vækstrate i økologisk svineproduktion. Den høje dødelighed antages at være relateret til fødsel af flere grise end soen kan passe og som samtidig er små og svage. Det anvendte avlsmateriale syntes mindre egnet til økologisk produktionen, hvor soen farer i svært tilgængelige hytter, har lange laktationer og hvor det er svært at håndtere overskydende grise i et kuld.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
9,9 mio. kr.	1,6 mio. kr.	0,9 mio. kr.

Tid

Igangsæt	Projektstart	Projektslut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
2013 Organic RDD 2	01-01-2014	31-12-2017	-	40 pct.

Projektdeltagere: Århus Universitet, Udviklingscenter for Husdyr på Friland, SEGES, Norsvin. Landmænd: Flemming Madsen, Poul Pedersen, Bertel Hestbjerg, Nicolai Pedersen, Hans Erik Jørgensen og Kirsten Rasmussen.

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af	Bemærkninger
Projektets milepæle	Milepæl ang. eksperimentel undersøgelse af betydning af farehjælp udgår (godkendt af GUDP aug 2015). Årsagen er, at landmændene ønsker at undgå faringshjælp så vidt muligt, da det er vanskeligt i de eksisterende hytter. I stedet kortlægges omfanget af

	faringsproblemer og mulige årsager hertil.
Projektets leveringer	Se ovenstående.
Modning af forretningsplaner	Ikke relevant på nuværende tidspunkt.
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	En af de landmænd der oprindeligt var med i projektet er udtrådt. Hans budget på 117.000 kr. er overført til AU til dataindsamling, da denne har været ramt af uforudsete problemer med diarrea hos afkom.

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner:

Foreløbige opgørelser af indsamlede data fra faremarken og obduktioner af døde grise i 9 økologiske svinebesætninger fra sommeren 2014, viser kuldstørrelse på mellem 14.7 og 17.6 total fødte grise, med en dødelighed på mellem 22 og 38 % af levendefødte og 6-12 % dødfødte grise. Der er udarbejdet et forslag til et økologisk avlsmål som er blevet diskuteret ved projektets første workshop med international deltagelse fra advisory board afholdt i marts 2015. Planlægning af en undersøgelse af sammenhæng mellem dødelighed, temperatur i farehytten og faringsforløb, og en undersøgelse af brug af poppel til reduktion af varmebelastning under sommer-faringer er igangsat. Desuden er der lavet en scorings-metode og beskrivelse af de mest anvendte farehytter.

Der er ikke arbejdet med modning af forretningsplanerne, idet der endnu ikke foreligger tilstrækkelig med resultater fra projektet, til at foranledige en opdatering af forretningsplanerne eller de forventede effekter

Konklusion:

Fremdriften vurderes at være tilfredsstillende til trods for, at det har været nødvendigt at justere en del på tidsplanerne. Udfordringen har primært været at få bemandet opgaverne med de rette personer, og samtidig sikre at de mange aktiviteter, der foregår i besætningerne både i regi af dette og andre projekter, ikke bliver så mange at datakvaliteten forringes. Ved de fælles projektmøder har der været en rigtig god dialog mellem producenter, forskere og rådgivere, som har ført frem til konstruktiv kritik af planer, ændringer i fokus, og fornyet indsigt hos alle parter.

Bilag 2. Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Ornelugt – hurtigmetode til samtidig måling af skatol og androstenon

Kort projektbeskrivelse: Kastration af hangrise er til diskussion. I 2009 offentliggjorde justitsministeriet en plan for afvikling af kirurgisk kastration, og i EU-regi er der underskrevet en deklARATION om frivilligt stop for kastration i 2018. Sammenlignet med produktion af galte indebærer ukastrede hangrise en række fordele i form af bedre dyrevelfærd, højere foderudnyttelse og højere kødindhold. Imidlertid er der også problemer - kødet fra en mindre del af hangrisene vil have ornelugt. Hvis ca. 5 % af hangrisene frasorteres, skal der ved stop for kastration findes anden anvendelse for 37.800 tons slagtekrop. Dertil kommer ændret kropssammensætning og øget aggression.

Hangriseproduktion indebærer således betydelige værditab for slagterierne. En forudsætning for at undlade kastration af pattegrise er en sortering på slagteriet, der sikrer, at forbrugerne ikke udsættes for kød med ornelugt.

Målet med projektet er at udvikle en robust hurtigmetode til samtidig måling af ornelugtstofferne skatol og androstenon. Metoden vil effektivisere aktiviteter mhp. at afdække muligheder for ophør med kastration, og der vil kunne indsamles væsentligt flere data om indhold af ornelugtstoffer i hangrisene, end nuværende analysemetoder tillader. Fordelingerne af de to lugtstoffer i den danske hangrisepopulation kortlægges, koncept til reduktion af ornelugt testes, og genetiske markører for ornelugt belyses. Hurtigmetoden kan efterfølgende færdigudvikles til et online målesystem til brug på slagterier.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
5,6 mio. kr.	0,4 mio. kr.	7,4 mio. kr.

Tid

Igangsat	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
2. runde 2013	01-01-2014	31-12-2017	-	38 pct.

Projektdeltagere: DMRI (Projektleder), SEGES, VSP, Københavns Universitet, Danish Crown, TICAN

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af	Bemærkninger
Projektets milepæle	To mindre forsinkelser: Den valgte metode er endnu ikke fuldstændigt færdigudviklet, samt skift af svinerace til forsøg for at projektet kommer tættere på de svin der slagtes.
Projektets leveringer	To mindre forsinkelser: Den valgte metode er endnu ikke fuldstændigt færdigudviklet, samt skift af svinerace til forsøg for at projektet kommer tættere på de svin der slagtes.
Modning af forretningsplaner	Tilfredsstillende
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	Se ovenstående

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner: Projektets fremdrift vurderes at forløbe planmæssigt. De to forsinkelser vurderes ikke at være af væsentlig karakter:

Færdigudviklingen af hurtigmetoden forventes afsluttet i 4. kvartal af 2015 og skiftet fra renracen Duroc til DLY (Duroc-Landrace-Yorkshire krydsning) vurderes at være bedst for projektets aktualitet. Ansøger mener stadig at projektet kan nå inden for de fastsatte rammer ved ansøgningstidspunktet.

Konklusion: Projektets fremdrift vurderes at være tilfredsstillende. Til trods for forsinkelser fastholder ansøger slutdato.

Bilag 3. Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Absorberende stoffer til reduktion af hangriselugt

Kort projektbeskrivelse: Ornelugt er den ubehagelig lugt eller smag, der fremkommer ved tilberedning af svinekød eller svinekødsprodukter fra ikkekastrede kønsmodne hangrise. For at undgå ornelugt, bliver smågrise kastreret indenfor 2. til 7. levedøgn. Denne metode er fra et dyrevelfærds synspunkt kritisabel, og i følge en EU deklARATION skal kastration være afskaffet i EU senest d. 1. januar 2018. De vigtigste komponenter der forårsager ornelugt er skatol og androstenon. Mens der er en bred viden om skatol, er meget lidt kendt om androstenon. Nye data har imidlertid vist, at adsorberende materialer (såsom aktivt kul) kan reducere koncentration af androstenon i plasma og spæk og dermed ornelugt. Dong Energy udvikler i samarbejde med DTU en energiteknologi der omdanner landbrugets restprodukter til gas. Restproduktet, asken, fra denne teknologi, indeholder 40-50 % restkul, biochar, som kan have adsorberende egenskaber som aktivt kul. Dette er en dobbelt grøn proces der anvender: 1) restprodukter til produktion af grøn energi, 2) restproduktet fra denne proces til at reducere ornelugt. I dette projekt genereres viden om androstenon omsætning, som vil blive anvendt til at teste adsorberende materialer for deres potentiale til at reducere ornelugt og optimere dette potentiale. Projektet vil karakterisere, udvikle og teste produkter baseret på biochar fra Dongs forgasser alene eller i kombination med diatomeer eller mineraler, der reducerer ornelugt til en pris der er rentabel for svineproducenter.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
6,4 mio. kr.	0,5 mio. kr.	0,9 mio. kr.

Tid

Igangsæt	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
1. runde 2014	01-08-2014	31-07-2017	-	33 pct.

Projektdeltagere: AU Universitet (projektleder), BECH consult, DTU, Polyteknisk Forskning og Udvikling, Damolin.

Projektet skal først aflevere statusrapport d. 31-07-2016, da projektet er påbegyndt efter 01-07-2014

Konklusion: Afventer statusrapport

Bilag 4. HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: HeleHaler. Farvel til halebid og halekupering: Utopi eller realitet?

Kort projektbeskrivelse: HeleHaler anvender forskning fra tidligere og igangværende projekter til at udvikle brugen af et produktions-styringsværktøj (HeleHaler) til svineproduktionen, der er målrettet mod at reducere halebid og muliggøre et stop for produktion af halekuperede grise. Projektets formål er at fremstille første generation, til brug i svinebesætninger med udbrud af halebid, som ved brug reducerer frekvensen af halebid til under 3 %. Gennem systematisk indsamling af besætnings-specifikke data vil HeleHaler identificere problemområdet der forårsager halebid i den enkelte besætning, opstille retningslinier for test af tiltag i besætningen målrettet mod problemområdet og dokumentere effekten af tiltaget både økonomisk og velfærdsmæssigt. I en problembesætning med 20 % halebidte grise forventes brug af HeleHaler at kunne reducere halebidte grise til 3 % og reducere dødelighed med 2,5 % -enheder. Det svarer til en øget indtjening på ca. 160.000 kr. årligt i en besætning, der producerer 10.000 slagtesvin. Den lavere dødelighed reducerer tillige kg foder/kg produceret gris og udledningen af næringsstoffer per produceret gris. Derudover reduceres udgifter til sygestier, medicinforbrug og arbejdsforbrug. Effekterne giver mulighed for at ophøre med halekupering, hvilket sikrer opfyldelse af lovkrav og forbedrer branchens image i befolkningen; en faktor der er vanskelig at prissætte, men som har væsentlig betydning for den enkelte landmand og for branchen som helhed

Godkendt ændring (januar 2015): Projektets oprindelige mål fastholdes, men metoden ændres, da det ikke har været muligt at finde 15 problembesætninger, som ønsker at indgå i projektet. Projekt- og styregruppen ser et større potentiale i at udvikle et beslutningsstøtteværktøj, som på et tidligt tidspunkt kan varsle om en øget risiko for udbrud af halebid, fremfor det oprindelige produkt der kan pege på mulige interventioner i besætninger hvor halebid allerede er et problem. Produktet er nu et beslutningsstøtteværktøj som kan varsle udbrud af halebid hos ukuperede/kuperede grise. Samtidig er ny slutdato godkendt.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
6,4 mio. kr.	1,6 mio. kr.	0,5 mio. kr.

Tid

Igangsat	Projektstart	Projektslut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
2. runde 2013	01-04-2014	30-06-2017	30-06-2018	27 pct.

Projektmedtagere: AU (Projektleder), KU, SEGES, VSP og Agrosoft

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af:	Uddybende beskrivelse
Projektets milepæle	Forløber planmæssigt
Projektets leveringer	Forløber planmæssigt
Modning af forretningsplaner	Forløber planmæssigt
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	Projektet har fået forlængelse, da det ikke var muligt at inddrage 15 problembesætninger og metoden/tilgangen er ændret.

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner: Projektet har skiftet tilgangen til problemstillingen, som dog ikke ændrer projektets hovedformål. Metoden er ændret og godkendt af GUDP sekretariatet, da det ikke har været muligt at finde 15 såkaldte problembesætninger. Den reviderede plan er, at der skal udvikles et beslutningsværktøj, som kan varsle besætningsejere på et tidligt tidspunkt, i stedet for at komme med interventioner til besætninger, hvor der allerede er udbrud af halebid.

Ændringen har udløst en forlængelse af projektets slutdato, og milepæle og leveringer har forskudt sig som funktion heraf. Tidsplanen for projektet er dog uændret og alle milepæle og leveringer er opnået og forventes opnået ift. den forskudte tidsplan.

Konklusion: Fremdriften vurderes tilfredsstillende.

Bilag 5. Stikoncept til grise med lange haler (special-H)

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Stikoncept til grise med lange haler (special-H)

Kort projektbeskrivelse: Projektets mål er dels at udvikle en ny slagtesvinesti baseret på svenske erfaringer og svensk indretning og dokumentere, hvorvidt stien giver anledning til en lavere forekomst af halebid end traditionelle danske stier. Dernæst er det at sikre Danish Crown flere Antonius grise, da der forventes en øget efterspørgsel efter kød fra specialgrise. Der er derfor behov for et stikoncept med større sikkerhed for, at der ikke opstår halebid. Svensk stiindretning og opstaldning indeholder nogle af de elementer, som giver lav risiko for halebidning, idet der er en stor andel fast gulv i stierne, brug af halm og en lavere belægningsgrad. Dette harmonerer godt med Antoniuskonceptet, hvor grisene heller ikke halekuperes og der også er krav om større areal pr. gris, fast gulv i stierne og brug af halm. Formålet med projektet er at undersøge om to forskellige opstaldningsformer til slagtesvin (dansk ctr. Svensk inspireret) har forskellig dyrevelfærd, om opstaldningsformen påvirker forekomsten af halebid og endelig klarlægges om der er forskelle i grisenes produktivitet i de to systemer. Projektet kombinerer produktions-, adfærds- og velfærdsmæssige konsekvenser i et forsøg, hvor slagtesvinene i en produktionsbesætning opstaldes under enten danske eller svensk inspirerede produktionsforhold. Det er afgørende for projektet at de svensk inspirerede stier etableres i en nybygget stald, idet arealforbruget og indretningen af stierne er væsentligt forskelligt fra traditionelt danske stier.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
3,0 mio. kr.	2,1 mio. kr.	0,1 mio. kr.

Tid

Igangsæt	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
1. runde 2014	01-06-2014	31-06-2017	31-12-2017	29 pct.

Projektdeltagere: SEGES, VSP (Projektleder), Danish Crown A/S, Institut for Produktionsdyr og Heste, Gråkjær Staldbyg A/S, Bent Mathiasen

Vurdering af projektets fremdrift

Vurdering af:	Uddybende beskrivelse
Projektets milepæle	Projektet er forsinket, da man fandt fejl i tagkonstruktionen på stalden der skal indrettes til det nye stikoncept. Ikke af væsentlig betydning.
Projektets leveringer	Se ovenstående.
Modning af forretningsplaner	
Redegørelse for evt. projekt- eller budgetændringer	Det har været nødvendigt at lave budgetændringer i projektet, da en medarbejder ikke længere arbejder hos Gråkjær Byg.

Fremdrift med vægt på konkretisering af leveringer og opdatering af forretningsplaner: Fremdriften for milepæle og leveringer er blevet forsinket, men forløber herudover planmæssigt og alt forventes at blive nået. Forsinkelsen skyldes, at man opdagede en fejl i tagkonstruktionen på den stald der skal indrettes efter det nye stikoncept. Det forventes, at det første hold grise igangsættes ultimo juli. Initiativer vedr. forretningsplanen er ikke igangsæt endnu, da projektet ikke er så langt. Projektet har gennemgået en større revidering af budgettet, som holder sig inden for tilskuddets rammer. Det nye budget er godkendt af sekretariatet.

Konklusion: Sekretariatet vurderer til trods for forsinkelsen vurderes projektets fremdrift tilfredsstillende.

Bilag 6. Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Straw application for improved animal Welfare and reduced environmental impact (straWell)

Kort projektbeskrivelse: Af hensyn til dyrevelfærd skal svin ifølge dansk lovgivning have permanent adgang til en tilstrækkelig mængde beskæftigelses- og rodemateriale, der kan stimulere grisenes undersøgende adfærd og reducere unormal og skadevoldende adfærd rettet mod andre grise. Halm er et tilgængeligt egnet materiale, der er økonomisk realistisk at tage i anvendelse. Imidlertid er der behov for udvikling af teknologier, der kan tildele halm på en hensigtsmæssig måde, samt udvikling og test af systemer til håndtering af gylle, der indeholder halm og dermed har ændrede fysiske egenskaber. StraWell-projektet imødekommer dette behov ved at udvikle teknologi til at tildele halm og håndtere den halmrige gylle på den mest optimale måde. Projektet har fokus på den tildelte halms gavnlige virkning på dyrevelfærd, men derudover vil den samlede effekt af halmen og det tilhørende gyllesystem på emissioner af ammoniak, lugt og drivhusgasser afklares. Der forventes tillige en klar positiv effekt af halmtildeling på gyllens biogaspotentiale, hvilket ligeledes undersøges og dokumenteres i projektet. I projektet udvikles ny teknologi, der kan tildele halm automatisk og ny gyllehåndteringsteknologi samtidig med at muligheden for at anvende eksisterende gyllesystemer afklares. Som støtte for teknologiudviklingen udføres anvendt forskning rettet mod at undersøge de forventede positive effekter (dyrevelfærd, emissioner, biogas) i forhold til tildelingsteknik, tildelt mængde halm og gyllesystem.

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
6,4 mio. kr.	2,9 mio. kr.	0,4 mio. kr.

Tid

Igangsæt	Projektstart	Projektslut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
2. runde 2013	01-01-2014	31-12-2016	-	50 pct.

Projektdeltagere: AgriFarm (Projektleder), Aarhus Universitet, ENG & ANIS, SEGES, VSP og BoPihl A/S

Projektlederen er rykket for statusrapport

Konklusion: Afventer forsinket statusrapport

Bilag 7. Månegrisens Netværk

August 2015

Status for GUDP projektet til følgegruppen for Svinehandlingsplanen: Månegrisens Netværk

Kort projektbeskrivelse (fra projektansøgningen): Månegrisen er en del af regeringens innovationsstrategi og har til formål at sikre en rentabel produktion af svin med minimal belastning af miljø, klima, dyr og omgivelser. Formålet med dette netværksprojekt, er at tænke og udvikle innovative teknologiske løsninger, som både er rentable og samtidig kan indgå i fremtidens svinestald. Projektet vil kortlægge barrierer, udfordringer, muligheder og potentialer for de nye innovative teknologiske løsninger. Gennem projektets tværfaglige og faginddelte netværksaktiviteter, vil der blive samarbejdet på tværs og i helt nye konstellationer. Outcome af projektet vil være en rapport indeholdende de kravspecifikationer, der er udpeget og identificeret igennem processens netværksarbejde. Rapporten vil ligge til grund for Månegrisens nødvendige videre udviklings- og innovationsarbejde. Netværkets deltagere er ni forskellige institutioner, der alle besidder væsentlige og relevante ressourcer i og omkring udviklingen af den danske slagtesvineproduktion

Økonomi

GUDP-finansiering	Egenfinansiering	Anden offentlig medfinansiering
1,5 mio. kr.	0,9 mio. kr.	0,6 mio. kr.

Tid

Igangsat	Projektstart	Projekt slut	Evt. ny slutdato	Forløbet projekttid i pct.
1. runde 2014	01-07-2014	30-06-2015	30-06-2016	50 pct.

Projektdeltagere: L&F VSP (Projektleder), Agrotech, KU, Dansk Agroindustri, AU Ingeniørvidenskab, DMRI, AU Husdyrvidenskab, DTU Vet, Agro Business Park,

Konklusion: Projektet er forsinket. Det skyldes hovedsageligt udefra kommende forsinkelse af kravspecifikationer for månegrisstalden, som danner ståsted for arbejdet i Månegrisens Netværk. Projektet har anmodet om forlængelse med 1 år og ny slutdato er 30. juni 2015.

Bilag 8. Aftale om overlevelse af pattegrise mellem DDD og SEGES

Forbedret overlevelse hos pattegrise i danske svinebesætninger

Aftale om fælles kampagneindsats mellem Den Danske Dyrlægeforening (DDD) og SEGES Videncenter for Svineproduktion

DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion ønsker i fællesskab at forbedre overlevelsen hos pattegrise i danske svinebesætninger. Målet er, at langt flere grise skal overleve og derigennem forbedre dyrevelfærden og produktionsøkonomien hos danske svineproducenter.

Med denne indsats tager DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion et nyt initiativ i forlængelse af de initiativer, som var aftalt i forbindelse med topmødeerklæringen om bedre dyrevelfærd hos svin.

Kampagnen supplerer dermed en række aktiviteter, der allerede er iværksat for at forbedre pattegriseoverlevelsen, herunder projektet PattegrisLIV, som SEGES Videncenter for Svineproduktion har iværksat i 2015.

Kampagnen henvender sig til alle so-besætninger, og parterne opfordrer til, at producenterne drøfter pattegrisedødelighed med deres sundhedsrådgivningsdyrlæge i forbindelse med et sundhedsrådgivningsbesøg, og at der på den baggrund iværksættes en individuel tilpasset indsats på besætningsniveau i alle besætninger.

Forberedelse og opstart af kampagneindsats

Den fælles indsats forberedes frem til 1. januar 2016, hvorefter kampagnen for alvor skydes i gang primo januar 2016.

- 1) Kampagnen lanceres på Svinekongressen 2015.
- 2) Frem til 1. januar 2016 udarbejder DDD og SEGES Videncenter for Svineproduktion fælles materiale, som besætningsdyrlægerne kan benytte i svinebesætningerne herunder
  - cases med eksempler på mål for pattegriseoverlevelse og de økonomiske gevinster heraf
  - et værktøj til benchmarking, hvor den enkelte besætning kan benchmarke sig op imod kollegaer på områder som totalpattegrisedødelighed, døde indtil fravæning, total fødtte og total levendefødtte.
- 3) Primo 2016 introduceres kampagnen på en faglig dag for svinedyrlæger og produktionskonsulenter.
- 4) Fra 1. januar 2016 frem til juli 2016 skal pattegriseoverlevelsen indgå som et tema på et sundhedsrådgivningsbesøg.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Slotsholmsgade 12
1216 København K
Tel +45 33 92 33 01
fvm@fvm.dk
www.mfvm.dk